ԼՐԱԳԻՐ ԿԻՍԱՄԱՍԵԱՅ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 16 — Հ. 69 — 1864 ԱՄԻ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐԻ ԵՐՐՈՐԴ տարին սկսաւեալ՝ Օգոստոսի 1 ին անցեալ 1863 ամի: — ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐԻ տարեկան գինն է 6 ռուբ. արծ. կանխիկ վճարելի: — ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐԸ ամ այժմ հրատարակի երկու շաբաթը մի անգամ՝ Շաբաթ օրերը: — ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐԻՆ բաժանորդ երթալոյն կոպեկանոց 44 երկարդ համարին գինը ցայսօր հրատարակուած քաղդ համարներն: — ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ կամ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԻ վերաբերեալ նամակներն հարկաւոր է ուղղիլ այսպիսի հասցէիւ. Въ Редакцію армянской газеты „Вѣстника Россіи", издаваемаго Зармайромъ Мсеріанцъ, въ Москвѣ въ Армянскомъ пер. въ д. Армян. церкви.

Այս համարս վերջանում է Հոմբաբերիս երրորդ տարին:

Մոսկուա, ի 25 Հոկտեմբերի 1864 ամի:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մի լրագրի ընթերցողաց միան կը լինի Հոմբա-բերիս 61 համարին մէջ ապագրուած անգլիական թղթի մասին այցելութեանդն, որ արած էին միաբանց Ս. Պօղոսի մեր նորընտիր պատրիարքը և նոյն մայրաքաղաքի Յունաց պատւելիքը: Այդ լուրը հաղորդելու ժամանակ չհաւանեցինք այն սերտալի ապացոյցութեան վերայ, որ ունեցաւ այդ համբաւը մեր վերայ, քան որում կարծուելիւն ևս չկար խօսելու: Իսկ այժմ Մաքէ մէջ ապագրուած մի յօդուած, որ կապագրուի ի նեղքոյ, առիթ է տալիս մեզ լուսելիւնը ի մի կողմ ձգելով, կրկին վերադառնալ այդ եղելութեանը: Համարձակ ասում ենք՝ թէ այդ այցելութիւնքը՝ այնպիսի շքեղ և հրապարակական կերպով, ոչ միայն խորթ, այլ և աւելորդ և վնասակար են երևում մեզ, քան որում մարդուս ձգում են այլ և այլ կարծեաց մէջ՝ թէ ուղիղ և թէ սխալական: Եթէ ճշմարիտ այդպիսի այցելութեանց նպատակն բարեկամական կապը միայն հաստատուն պահել էր երկու ազգաց մէջ (Հայոց և Յունաց), ի՞նչ բանի համար էին տալա եկեղեցական հանդէսները, երգեցողութիւնները, անահեղ և անյարմար այլաբանական ճառախօսութիւնները, և՛, և՛, որք եղան այդ այցելութեանց ժամանակ, որպէս նկարագրուած է լրագրիս 61 համարին մէջ Մաքէից հանուելով: Եթէ սէր խաղաղ և միաբանութիւն կայ, եկեղեցական հանդէսներք, շարականներք, կերոններք, ճառերք, են, աւելորդ են. իսկ եթէ սէր և միաբանութի չկայ, ոչ եկեղեցական հանդիսով, ոչ շարականով և ոչ ճառով, չէ կարելի ստանալ և հաստատել նոցա. ուստի այդ այցելութեանց ժամանակը կատարուած հանդէսները՝ կարելի է համարել զործիքներ՝ միայն աչք կապելու համար: Այցելութիւնք ի միջի պատրիարքաց լինում են և ի Կոստանդնուպաւլիս, բայց մինչև ցայժմ ոչ ոք լսած չէ՝ թէ այդ այցելութեանց ժամանակ կատարուած լինին այնպիսի հանդէսներ, որպիսիք կատարուում են ի Պ. Պօլիս. և զոյա չկատարուելին՝ ոչ մի վնաս չունին և ունենալու չեն՝ ոչ ազգն և ոչ եկեղեցին:

Այսպիսի խորհրդածութիւնք առիթ տուաւ մեզ, որպէս արդէն ասացինք, Մաքէ մէջ ապագրուած հետևեալ յօդուածը, որ ընդօրինակում ենք ծայրէ ի ծայր:

„Թիֆլիզեցին զրուած նամակ մի լսե կուսայ մեզ թէ տարօրոյն սկիզբները մայրաքաղաքիս Յունաց և Հայոց նորընտիր Պատրիարքներուն մէկ մէկու ըրած պատուասիրական այցելութիւններն ու քրիստոնէավայել մեծարանաց և եղբայրասիրութեան ցոյցերն այն աստիճան զգալի ազդեցութիւն մ՚ըրեր են այն կողմերը, որ քանի մը ուուս լրագիրներ՝ երկու արևելեան քրիստոնեայ ազգաց մէջ կրօնական միութիւն եղած կարծելով կամ այնպէս կարծեցընել ուզելով, մեր ռուսահաճոյ ազգայնոց ալ հրաւէր կը կարդան եղեր, որպէս զի փոխանակ իրենց Հայրենի եկեղեցին ձգել և յունական եկեղեցւոյն ծոցը մտնել:

„Ձենք գիտեր թէ մեր ռուսահաճոյ ազգայինք ռուս լրագրաց այս լուրերուն ինչ աստիճան կարևորութիւն և հաւատք ընծայած են. բայց որովհետև այսպիսի խնդիր մը յուզուած ժամանակ կրնայ ըլլալ որ մեր հնազանդ ազգայինք մեր լռութիւնը գործին ստուգութեանը նշան մը կարծելով զայթակղին կամ յուզուին, ուստի հարկ կը համարինք այսպիսի սխալ կարծեաց և ենթադրութեանց առաջքն առնելու, և պնդահաւան մտքերը բուժելու համար՝ յայտարարութիւն ընել թէ ռուս լրագիրներուն այս մասին հրատարակած լուրերը սխալ և սուտ են:

„Պատրաստելիս Պետերբուրգ անուն յոյն լրագիրն ալ՝ երկու ազգաց հոգևոր զլուխներուն քրիստոնէավայել սիրալիր այցելութիւններէն ու յարաբերութիւններէն հետևցընելով, կրօնական միութեան փափաք մը յայտնէ զաս, Ապրիլ 7 թուոյն մէջ ալ կըսէ թէ „Յունաց Պատրիարքարանը՝ երկու ազգաց մէջ եղած կրօնական տարբերութիւնները քննելու և զանոնք միաբանութի կարելի եղածին չափ կարգադրելու համար՝ բանիերուն և ձեռնհաս եկեղեցականներէ յանձնաժողով մը կազմեր է, որ վերոյիշեալ քննութիւններն ընելով՝ տեղեկագիր մը Ս. Սինոդին պիտի ներկայացընէ եղեր":

„Պետերբուրգի տուած այս լուրն ալ

չենք գիտեր ինչ ստահձան ստուգութի ունի. բայց ենթագրելով ալ որ յունաց պատրիարքարանին մէջ ստուգիւ այնպիսի յանձնաժողով մը կազմուած ըլլայ երկու ազգաց ծիսական տարբերութիւնները քննելու և հաշկընալու համար, տակաւին ասկից ալ կրօնական միութիւն մը չհետևիր: Ընաթոլնի յայտնած փափաքը թէ և ըստ ինքեան գովելի է, սակայն հնարաւորութենէ շատ հեռու կը թուի մեզ, քանի որ այս միութիւնն այնպիսի փոխադարձ զիջումներ և զոհողութիւններ կը պահանջէ, որոց ոչ մէկ կողմը պատրաստ չերևիր:

„Մենք չենք յուսար որ երկու արեւելեան քրիստոնեայ ազգաց հովիւոր զլուխներուն իրարու հետ ունեցած քրիստոնէավայել սիրալիր յարաբերութիւններեն կրօնական միութիւն մը կընայ ծագիլ, ըստ որում երկու եկեղեցեաց և ոչ մէկը կարծենք չեն կրնար իրենց նախնի սրբազան հարց հաստատած և իրենց աւանդած կրօնական ճէսերն ու արարողութիւնները այնչափ գիւրաւ փոփոխել կամ վերցընել. ոչ ալ այնպիսի կրօնական միութի մը լոկ երկու պատրիարքաց կամքէն, հաւանութենէն կամ որոշումէն կախեալ կրնայ ըլլալ:

„Ասոր յոյն լրագրաց տուած լուրերը լոկ փափաք մ'են և ոչ ճշմարիտ իրողութիւն, որոնց քով ոուս լրագրաց հրատէրներն ալ մեկնութեան կարօտութիւն չեն կրնար ունենալ:

„Այս տողերը կը գրենք՝ սա միակ համոզմամբ, որ մենք „մի հօտ և մի հովիւ“ ըլլալու աստուածային վճռոյն էացումը դեռ մեզի ժամանակակից չենք տեսներ. հետևաբար կիմացընենք մեր բոլոր տարաբնակ ազգայնոց, որ այս տեսակ միութեանց լուրերու միամտաբար հաւատք չընծայեն՝ մի կոմմ և զալու ըլլան“:

Տէր Ընտուած որ այդպէս լինի: Սակայն այս ևս չենք կարող չյաւելացնել՝ թէ որովհետև այդպիսի այցելութեանց ժամանակը եղած անտեղի և աւելորդ հանդէսները կասկածանաց մէջ կարող են ձգել, որպէս ձգեցին արդէն շատերին, վասն որոյ մեծ զուարճութիւն և ուրախութի կզգայինք լսելով՝ որ այդպիսի հանդէսները վերջացած են պատրիարքաց միմեանց արած այցելութեանց ժամանակ ի Տաճկաստան:

Ամբաւաբէրա արժան է համարում ծանուցանել իւր պատուելի ընթերցողաց՝ թէ աշխատութիւք Սնծարոյ Պ. Յովհաննիսի Սաւիանեան Յովնանեանց՝ յետ սակաւ ժամանակի՝ մի յոյժ օգտակար գործ պիտի կատարուի մեր ազգայնոց համար, գործ որ արժանի է ուշադրութեան և ընդհակալութեան ի մեր կողմանէ, ըստ որում այդպիսի գործը՝ եթէ չենք սխալուում՝ առաջին անգամն է՝ որ պիտի կատարուի մեր ազգի մէջ: Բայց թէ ինչն է այդ լինելու գործը, ընթերցողք կիմանան հետևեալ յայտարարութենէն, որ գրուած է ժապաւինեալ մտաւնի մէջ, որ բաժանողգաղրութեան համար ուղարկուած է այժմ ի Նոր-Նախիջևան, և անտի պիտի ուղարկուի և յայլ քաղաքս Ռուսաստանի:

Ես պ. Յովհաննէս Սաւիանեան Յովնանեանցի յայտարարութիւնը կամ լաւ ևս ասել առաջարկութիւնը, որ յիշուելոյս վերևում:

„Ընթերցողաց Հայկազեայ Հայբենասէրս:

„Թէպէտ և իւրաքանչիւր առաքինի անձն իւր բարի բարի գործերովը անմահացնում է իւր անունը և յիշատակը հանրերձ գովութեամբ, սակայն այնու ամենայնիւ յետագային վերայ ևս անհրաժեշտ պատահականութիւն կայ՝ ցուցանել իւրեանց երախտագիտութիւնը առ այնպիսի անձինս, — ցուցանել՝ թէ ինքեանք ևս ճանաչելով նոցա ընորհը, նոցա բարերարութիւնքը, նոցա ազգօգուտ գործերը, ևս և գրական աշխատութիւնքը՝ անմահ են պահում նոցա յիշատակը, նոցա բարի անունը: Բայց ինչպէ կ յայտնուի առաքինի մարդոց այդպիսի գնահատութեանց դեղեցիկ նկարագիրը, եթէ ոչ այնպիսի գործով որ արժանի և վայելչական է նոցա պանծալի յիշատակին,— գործով՝ որ կարող է ոչ միայն յաւերժացնել դարուց ի դարս նոցա ցանկալի անունը, այլ և օգուտ ևս բերել ապագայ սերնդոց:

„Այսպիսի մտածութիւններով լցուած՝ ի ներքոյ ստորագրեալս՝ հաճարձակուեցայ առաջարկել արժանայիշատակ Ալամդարեան Յարութիւն դիանական վարդապետի աշակերտաց, նորա բարեկամաց և ծանօթից, սիրոյ և յարգոյց նորա անունը, և նորա բարի յիշատակը՝ անմոռաց մարդում ունողաց, և վերջապէս Նոր-Նախիջևանի և Տփղիսի մեր պատուելի Հայ ժողովրդականաց, որք ընդհանրապէս վայելած են նոյն ազգային նահատակի հոգևոր Հօր օրհնութիւնը և ընորհը, ստորագրուել սոյն մատենիս մէջ և նշանակել իւրեանց յօժարակամ նուիրանաց որքանութիւնը՝ հետևեալ երկու նպատակաց համար:

„Ա. Հաւաքեալ գրամի մի մասնովը կանգնել երջանիկ նահատակի դերեզմանին վերայ, որ գտնուում է Նոր-Նախիջևանի Սուրբ Խաչ անուանեալ վանքում, մի վայելուչ արձան կամ՝ քար և կամ՝ ի չուղունէ:

„Բ. Հաւաքեալ գրամի միւս մասնի տոկոսօքը՝ կրթել մեր ազգային զպրոցաց մէնի մէջ մի աղքատ ծնողաց զաւակ՝ որ կհոստանայ նուիրել իւր անձը՝ Հայոց եկեղեցւոյ ծառայութեան, կոչելով նորան Սան Յարութեան վարդապետ Ընտուած:

„Տաճկաստանի մէջ բնակեալ Ռուսաստանի հիւպատոսներն և միւս գործակալքն աշխատում են այժմ յորդորել Հայերին փոխադրել իւրեանց բնակարանը՝ ի Կաւկաս, առաջարկելով նոցա օգտակար պայմաններ: Ան ծովի ընդջակայ տեղերից և՝ ի լեռնային հայկական հովտէն տեղափոխեցան արդէն 1,500 գերդաստան, և ասում են՝ թէ գնան նոցա պիտի գնան և այլ բազում հազարներ: Եւ այս չարմանալի չէ, ըստ որում Տաճկայ կառավարութիւնը չէ մտածում պաշտպանել այս խաղալատեր՝ անպաշտպան Հայերը՝ ի գիշատիչ Քիւրտերէն“:

Այս համբաւս ապագրուած է նաև մայրաքաղաքիս ռուս լրագրին մէջ (Московск. Вѣд. 16 Октября № 226):

ՀԱՅՆ

ՍԿՍԵԱՒԷ ԱՐ հայազգի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ԱՐՅՈՒՆ. Ի 1863 ԱՄԻ:

Արտաս իշխան ամպրոպեան օդոց,
Վազուց կարօտեալ գոլով տեսլեայ փետրոց,
Զիս արժան չարարեր քոյդ ոակեայ փետրոց,
Աչունք իմ հեռեալ եղեն ի լուսոյդ:
Պարելով յերկինս՝ որոնէիր միշտ
Զարժանի վեճակ վասն քոյ իջմանն
Ի սուբ մահ քոմ խորհէիր դու ճիշդ,
Թէ հայաստան է տուեալ քեզ սահմանն:
Սաւառնեալ յերկնից՝ իջեր ի վարագ,
Որ է ախտատուն քառաթև խաչին.
Բայն եգեր հատատա, հաներձագս արագ
Ընտման հրաշիւք տարերց առաջին:

Զաղք քոյ, ով իշխան, ժրաջանութեամբ
Զափեցին գերկար և լայն ասպարէզ,
Խորին և իրերին գրականութեամբ՝
Կշեռյան յապգոյ սրբագործ և հեզ։
Փայլեցեր յերկրի որպէս Արեգակն՝
Ի վնաս բուռց մթամաեալ աչաց։
Բարեբանեաց քեզ Թռչնոց բանակն,
Բայց ի դուժաբեր ի սեաւ ագռաւաց։
Սոքա ըստ իւրեանց բնական չարութեան՝
Եղէն վասն քոյ ներհակ և ոսոխ,
Հակառակ գոլով քոյ սուրբ բարութեան՝
Ընձիւղ ոստոյդ արարին ոանակոխ։
Գոյ տեսեալ նոցա առելութեան հուր,
Թաղեալ գվարագ՝ դիմեցեր՝ ի մուշ,
Ուր գաւեր զքեզ խառն կերակուր,
Փոխան ճաշելոյ՝ յուր եղեր յապուշ։
Ամենք յագուռուց այն վատ աշխարհի՝
Գոլով սև ակիր և սև ամրթի,
Որոգայթ եդին քում ճանապարհի,
Ըստ Տարաւարսեան անգութ որսորդի։
Ասաւած որ հովիւ է հեզ ոչխարաց,
Պահպանեաց զքեզ ի ներքոյ թևաց։
Զար թշնամին քեզ վնասել չէ կարաց,
Ցամբեցոյ հարեալ՝ եհան գյոդուց։
Վանդի կերակուր թիւնաշունչ սրանց՝
Ցամենայն ժամ է նիւթն անբաղդութեան.
Իսկ գիւցազնական խնդիր վեհանձանց՝
Է որոնումն կրից յաղթութեան։
Այս է իսկ պատճառ, որով ազգն մեր
Անկեալ դոյ ի դուր խոր թշուառութեան.
Իշխան, ազնիւ, կամ ռամիկ տանուտէր՝
Կարօտին ոգով պերճ վերատաւութեան։
Ուրեմն, ով Արծուի, նայիր սէյեադիդ.
Օրհասաւ նա՛ է քեզ վիճակակից,
Նա մանակից է քոյ լաւիդ, վատիդ.
Ըստ քեզ վրկվել է բազում վտանգից։
Եղոյզ իւր ազգին ըստ իւր անգին,
Թչնամեաց՝ ըստկար իւր հզօր բակին,
Զաւերակս նորա՝ թէ նոր և թէ հին՝
Քնարաւ * ծանոյց համայն աշխարհին։
Զուտացարուց՝ նա գեան ընդ գետոյ,
Լեառն ընդ լերին, վառօդն ընդ օդոյ,
Ջմայրն ընդ դաւեր, գհայրն ընդ որդւոյ,
Ոչ զանցեալն ամեն միմեանց պատմեցին։
Պշեցին ըղնա՝ երկիր հայբենեաց.
Զայն երգոյ նորա յոյժ հեառ գնաց.
Ծուխ նախնեաց մերոց գովելով միշտ բաց,
Ցորմէ հարազատ հայք յոյժ գոհացին։
Խազում գատաւոյ եղև նա Պօվթով **.
Ընդ կաշառատուոյ յաւէտ կռուելով,
Արդարագատ և ազգասէր գոլով։
Զի սգոյ չլինին միշտ ի միասին։
Լերը տեսանէր նա զերես հային արտում,
Սիրտ նորա իսկոյն իւր մահն էր ըզգում.
Եթէ նրա յաւին հնար չէր գտնում՝
Նմանումէր հինօրեայ մեռածին։
Եղև Շամախու նա քաղաքապետ,
Վասն ամենեցուն հայր և վարժապետ,
Ոչ ինչ բան թերի նա չէթող թէպետ,
Միայն կամքըն իւր թերի մնացին։
Շամախու առաւ մեծ խաղաղութիւն,
Երկար ժամանակ չէղև գողութիւն,
Բնակիչք չէ տեսին մէկ զկողութիւն.
Վասն կենաց նորա ջերմ աղօթեցին։
Յայմ ամի մարտ ամսոյ երեքին,
Ի նա ծածկաբար հրացան ձգեցին.
Եօթն վերօք զնա վիրաւորեցին,
Բայց սպանանել նրան չկարացին։

* Սէյեադի նոր քնար Հայաստանի գրքերն է նշանակում։

** Այժմ կովկասեան սահմաններումը գտնուած կապանին կոչում են Պօվթով որ է վրաց բառ։

Այս չար պատահման հեղինակն էր հայ.
Սորա իսկութեան չէն մնաց երկբայ.
Զիմայան դինն, թաղ միշտ գոչեն վայ,
Զի նորա ջանքն արեամբ լուացին։
Հայք չուտութեան չէն տալ մէկ սև փաղ գին
Ոևն է ի միջի նոցա թանգագին,
Արծուի, սա հայոց բնութիւնն է հին,
Դու մի զայրանալ երբեք այս մասին։
Ակին Նոյեմբեր ամսոյ երեսնին,
Հազար ութ հարիւր վեհասուն երեքին,
Հինգ արիւնարբու ի կէս գիշերին
Սէյեադի դուռն հարեալ կոտրեցին։
Ահազակը նորա սենեակը մտեալ՝
Զերիս հրացանս ի նա արձակեալ,
Բայց նա փութապէս ի նմանէ ելեալ,
Որով աւազակք յոյժ ափսոսեցին։
Օ՜ի արժան չեղեն խոստացեալ վարձուց,
Այսինք Հրեից մատնութեան գանձուց.
Ասուած ազատեց Սէյեադին մահուց,
Ոսոխք լիովին խնդալ չկարացին։
Այ էր հեղինակն և այս բանութեան,
Եւ է ճիշդ պատկեր մեր այժմեան դրութեան.
Թող վերաբերեն մտաց սրութեան.
Այս բանը չի ընդունիլ խելացին։
Աղէտք լոկ մահուամբ Արծուոյ, Սէյեադի,
Մեր ազգը ի՛նչ լաւ անուն կու գտաի.
Հայաստան նման է մէկ անապատի,
Որոյ թշուառութեան շատ անձինք լացին։
Գոյ Տէր տուր Հայոց՝ լինիլ ազգասէր.
Զի հայաստան անսէր գոլով եղև աւեր.
Ինչ մարդ լինի սէր, նա չէ քոյ պատկեր,
Այլ յատուկ բնակիչ է տարտարոսին։

ՏԻՂԱՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

յաջող ապեցին Հոգեւոր վարժարանին Հայոց Ներսիսեան տեղւոյն, ի տարին 1863 մարտի, առաջեալ ի Մեծապատիւ Գ. Օրէշեանէ Յովհաննէսեան Յովհաննէսեան։

ՀԵՐԻՒ ԳԵՐԱԶՆՈՒԻՈՒԹԻՒՆ,

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՏԷՐ։

Զեր ազգասիրական նուիրագործութիւնը յընթացս այս երկուց ամաց զգալի ներգործութիւն ունեցան մեր վարժարանի վերայ, և օր ըստ օրէ լաւ և պակուռում է Զեր Հայրենասէր սրտի և մեր իսկ հաստատակութեան փափագը հայրենեան լեզուի և սուրբ կրօնից ուսմանց զարգացմանըն և գովելի յառաջընթացութեամբ։ Մեր սիրելի համազգի մանկունքն և ապագայ սեռունդքս վայելելով Զեր հնաշխարհիկ հայրենասիրութեան քաղցր պտուղը, թող պարտական ճնան գոհանալ և ջերմեռանդն աղօթքներ վերառաքել յԱթոռ հնորհաց վերին ամենախնամ Տեսչութեան՝ վասն բարեպաշտօն տոհմիդ Յովհաննեանց։ Եւ անկէ թէ խիստ շատ հանգիստ եղբարք հեռանելով օրինակի Զեզ պատկի հայրենասիրաց, բարեկամ և նպաստամատոյց լինելին ազգային բարեաց։ և յայնժամ՝ յիրաւի սիրելի ազգս Հայոց թէ ի բնիկ իւրում աշխարհի, և թէ ընդ օտար աստղօք՝ մնանելով գիտութեան և լուսաւորութեան դրօշի տակ, կարծոյ եր աւելի և փառաւորել իւր ազգութիւնը, և վայելել երջանկութեան քաղցր օրեր։

Խարերայ Տէր. երախտապարտ սրտիւ պատիւ համարեցաք ահաւնդ այսմ խոնարհաբար առաջի առնել Զեզ մեր վարժարանի արգեանդ և ծախուց և այլ տեղեկութիւնը ի գիտութիւն. նոյնը կատարել պարտականութիւն եմք համարում և յայսմհետէ ամ յամէ անխափան։

Ը

ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՍ

Ընդհանուր Հոգևոր վարժարանիս կառավարիչն են։ 1։ Հ. Սահփաննոս աւագ քահանայ Դէմիրճօղլեանց՝ վերատեսուչ և հոգաբարձու։ 2։ Պ. Մկրտիչ Շահպաղեանց, 3։ Պ. Հայրապետ Խ. Գրիգորեանց, 4։ Մահտեսի Պապէն Կաբապետով, և 5։ Մահտեսի Գրիգոր Տէր Կիրակոսեան՝ հոգաբարձուք վարժարանի։

Բ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՍ

1։ Ղևոնդ քահանայ Տէր Ղազարեանց, 2։ Պ. կարապետ Մեծատունեանց, 3։ Պ. Ադէքսանդր Բարսղեանց, 4։ Պ. կարապետ Ալվանեանց, և 5։ Պ. Թադէոս Գասպարեանց։

Գ

ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՍ

Երկրորդ դասատան առաջին բաժնին մէջ ուսանին 10 աշակերտք, իսկ երկրորդ բաժնին մէջ 21։ Առաջին դասատան մէջ ուսանին 50 աշակերտք։ Պատրաստողական դասատան մէջ 80։

Դ

ԱՌԱՐԿԱՑԱՑ ՈՒՍՄԱՆ

Երկրորդ դասատան՝ առաջին բաժնին մէջ. 1։ Քերականութիւն, 2։ Քրիստոնէական վարդապետութիւն, 3։ Պրբազան Պատմութիւն, 4։ Հայոց Պատմութիւն, 5։ Բարոյականք, 6։ Եկեղեցական երաժշտութիւն, 7։ Վայելչագրութիւն, և 8։ Լեզու Ռուսաց։

Երկրորդ դասատան՝ երկրորդ բաժնին մէջ. 1։ Առաջին մասն քերականութեան, 2։ Քրիստոնէական վարդապետութիւն, 3։ Եկեղեցական երաժշտութիւն, 4։ Վայելչագրութիւն, 5։ Թուաբանութիւն, և 6։ Լեզու Ռուսաց։

Առաջին դասատան մէջ. 1։ Ընթերցմունք, 2։ Մանր Ուսմունք, 3։ Վայելչագրութիւն, և 4։ Լեզու Ռուսաց։

Պատրաստողական դասատան մէջ. 1։ Սկզբունք ընթերցանութեան և 2։ դրութիւն։

Ե

ՄՈՒՏՔԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՍ

Մուտքն վարժարանիս եղև ընդ ամէնն 794 ռուբլի 27 կոպ. արծ. ըստ այմ.

Յունվարի 22 ին։

1։ Նոյեմբեաց յօդուտ վարժարանի Մկրտիչ Աւետիքեանց 5 ռուբ։

2։ Պարապետ Խաչատուրեան և Յարութիւն Սարգսեան նուիրեցին 1 ռ. 5 կ։

3։ Հայրապետ Գրիգորեան նուիրեաց 3 ռ։

4։ Նոյեմբեաց Գիւմիւրջայի Գրիգոր Յակոբեան 4 ռ. 80 կ։

» Նոյեմբեաց փոկացի Համբարձում Գրիգորեան 10 ռուբ։

Մարտի 31 ին։

5։ Պատճեալ եղեն կամաւոր օժանդակութիւք Ախալքալաքայ ժողովրդոց ի ձեռն Հայրապետի Գրիգորեանց բոլորն 37 ռ. 50 կ։

6։ Պատճեալ եղեն արդիւնք ուխտատեղւոյն Բուռնաշէնի վասն մարտ ամսոյ ընդ յայտարարութեան Ղուկաս քահանայի Տէր Բաղդասարեան ի 31 Մարտի համարաւ 1. 3 ռ. 13½ կ։

Ապրիլի 28 ին։

7։ Խարեակք ոմանք նուիրեցին մի ձի, որ վաճառեցաւ 43 ռ։

Մայիսի 10 ին։

8։ Յաղաճանայ Աւիհնեան ստացեալ եղև ի ձեռն Տէփուգատ Պ. Հայրապետի 3 ռ։

9։ Ընդ գրութեան ուխտատեղւոյն վերատեսչի ի 30 այսր Մայիսի համարաւ 3. առաջի առարան արդիւնք գոյացեալք յընթացս այսր Մայիսի 7ռ. 31 կ։

10։ Տարեկան նուէրք կոմիքորիի Սուվէանիկ և

19. Ի տան ծառ ծախել ձիթենի ծառերն ոչնչով չի պահվում Նոտարիուսական գրասենեակում։

Օրինակ 28 կի։

11. Ըստ Յունվարի 1-ից Ռուսաստանում ամեն տեսակ ապրանքների վրա մաքսեր են դրված։

12. Ըստ հրամանագրի ամեն տարի ապրանքների վրա մաքսերը 1 Յունվարից պիտի նորոգվեն։

13. Ոչ մեկը պարտավոր չէ ապրանքների վրա տված մաքսերը ստուգել, եթե չուզի։

14. Ամեն ապրանքների վրա տված մաքսերի ցուցակը կախված պիտի լինի մաքսատան պատի վրա։

15. Ըստ հրամանագրի ապրանքների վրա մաքսերը կրկնապատկվեցան։

16. Ըստ հրամանագրի ոչ մի ապրանք առանց մաքսի չի կարող անցնել սահմանագլխից։

17. Ի տան ծառ ծախելու համար պետք է գնել կնիքներ, որ կան Ֆինանսական Տեղեկագրի գրասենյակում։

18. Ծառերը պետք է ծախել ըստ հատի, կամ ըստ կշռի, ինչպես որ կամենան ծառի տերերը։

19. Ի տան ծառ ծախելու համար պետք է գնել կնիքներ ի Ֆինանսական Տեղեկագրի գրասենյակում։

20. Ով ծառ ծախելու համար կնիքներ չունի, նա պարտական է տասնապատիկ տուգանք վճարել։

21. Ըստ հրամանագրի ապրանքների վրա մաքսերը 7 տասներորդ մասով պակասեցան։

22. Ի տան ծառ ծախելու համար կնիքներ պետք է գնել ոչ ավելի քան 15 օրով առաջ։

Հանձնել 14 կի։

23. Ըստ յոթնօրյա ապրանքների վրա մաքսերը 8 տասներորդ մասով պակասեցան։ Այդ մասին հրամանագիրը ի 31 Հոկտ. հրատարակվեցավ։

24. Ըստ յոթնօրյա ապրանքների վրա մաքսերը ի 30 Նոյեմբերի 1863 վրա։ Տասը րոպե պատուհասի տակ պահվում էր այդ հրամանագիրը։

Պահել 30 կի։

25. Ըստ հրամանագրի ծառ ծախելու համար պետք է գնել Ֆինանսական Տեղեկագրի գրասենյակում։

Օրինակ 9 կի։

26. Ի տան ծառ ծախելու համար պետք է գնել կնիքներ ի Ֆինանսական Տեղեկագրի գրասենյակում։

Օրինակ 9 կի։

27. Ի տան ծառ ծախելու համար պետք է գնել կնիքներ ի Ֆինանսական Տեղեկագրի գրասենյակում։

Օրինակ 9 կի։

Ա.

Ծանուցանելով Ձեզ, որ ես ստացել եմ ի Ձեր պատվական ձեռքից 593 ռուբլի 37½ կոպ. արծ. դրամ, ես ընդունում եմ սոյն գումարը։

Փետրվարի 17 կի։

1. Հասարակ ռուսական Պետական Բանկից ի 17 էն Մարտի յ17 փոխարժեքով 10 ռ.

2. Հասարակ ռուսական Ազնվականների Հողային Բանկից 1863 ամի գնած պահանջագրերի Ցարսկոսյան Մարտի 1-ի կտրոնները 2 ռ. 50 կ։

3. Փչկի կիսկ տասը հազար 20 կոպ։

Մարտի 17 կի։

4. Հասարակ ռուսական Պետական Բանկից ի 17 էն փոխարժեքով յ17 էն Մարտի 7 ռ։

5. Հասարակ ռուսական գրամեքենատան վճարած տոկոսներ 1 կի։

Մարտի 1 կի։

6. Հասարակ ռուսական Ազնվականների Հողային Բանկից ի Ցարսկոսյան Մարտի 12 ռ.50 կ։

7. Հասարակ ռուսական Մեծ Նովգորոդի Ցարսկոսյան Մարտի 25 ռ։

» Հասարակ ռուսական Տեղեկագրի Գրասենյակից Ցարսկոս, Օրսոսոս և Նոգ։ Նավթային Ընկերության Ցարսկոս, Օրսոսոս և Նոգ։

Օրինակ 20 կի։

20. Ես ստացել եմ հետևյալ գրքերը, հաստատության գրադարանի համար։

Հայտարարություն ստացողների։

Ստացել եմ Ձեր գրքերը։

Ստացել եմ գրքերը։

Ստացել եմ գրքերը։

Ստացել եմ